

VASTAANOTTAVAINEN *AHA(A)* MERKKINÄ ORIENTAATION MUUTOKSESTA WHATSAPP-KESKUSTELUISSA

Vilma Järvelin
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteet
Tekijä Vilma Järvelin	
Työn nimi Vastaanottavainen <i>aha(a)</i> merkinä orientaation muutoksesta	
Oppiaine suomen kieli	Työn laji kandidaatintutkielma
Aika kevät 2023	Sivumäärä 21 + liitteet (4 sivua)
Tiivistelmä: <p>Tässä keskustelunanalyysiin pohjautuvassa kandidaatintutkielmassa tarkastellaan suomen dialogipartikkelien tehtäviä ja esiintymistä WhatsApp-keskusteluista koostuvassa tutkimusaineistossa. Tutkimuksen pääpaino on dialogipartikkelissa <i>aha(a)</i>, jonka pääasiallisten tehtävien selvittämiseen ja keskustelunsisäiseen sijaintiin tutkimus erityisesti keskittyy.</p> <p><i>Aha(a)</i> valikoitui tarkasteltavaksi partikkeliksi sen aineistossa esiintyneen runsaan määrän vuoksi: 19 esimerkkikatkelmassa <i>aha(a)</i> esiintyi kymmenen kertaa. Toiseksi eniten aineistossa esiintyi dialogipartikkelia <i>aa(a)</i>. Näiden kahden lisäksi aineistossa esiintyi muutama <i>ai</i>-alkuinen dialogipartikkeli, kaksi kertaa <i>okei</i> ja kolme kertaa <i>joo</i>.</p> <p>Kaikilla esiintymiskerroillaan <i>aha(a)</i> toimii jonkinlaisena vastaanottajana. <i>Aha(a)</i> toimii aineistossa niin vastauksen vastaanottajana, vastaukseen esitetyn lisäyksen vastaanottajana kuin kerrontavuoron tai imperatiivinkin vastaanottajana. Useassa tapauksessa <i>aha(a)</i> toimi jollakin tapaa ei-odotetun vastauksen vastaanottajana ja valtaosassa tapauksia <i>aha(a)</i> otti vastaan useamman kuin yhden asian. Lisäksi <i>aha(a)</i> vaikuttaa aineiston pohjalta toimivan myös merkinä käyttäjänsä orientaation tai sisäisen maailman muutoksesta. Myös aiempi tutkimus tukee havaintoja, joiden mukaan <i>aha(a)</i> toimisi monitahoisena vastaanottajana sekä merkinä käyttäjän orientaation muutoksesta.</p> <p>Suurimmalla osalla esiintymiskerroistaan <i>aha(a)</i> oli sekventiaaliselta asemaltaan kolmas vuoro ja jäljelle jäävissä tapauksissa se toimi jonkinlaisen kerrontavuoro–vastaus-vierusparin jälkimmäisenä osana. Aiempi tutkimus tukee myös näitä havaintoja.</p> <p>Aineiston tulkintaan ja analyysiin vaikuttivat oleellisesti sekä puheen tavanomaisen prosodian puute että sekvenssirakenteiden haastava jäsennyys. WhatsApp-keskusteluihin aineistona päädyttiin erityisesti niiden ajankohtaisuuden vuoksi, mutta myös siitä syystä, että aiemmassa tutkimuksessa aineisto on painottunut puhuttuun kieleen erilaisten tallenteiden (äänitykset, videot) ja niiden litteraattien muodossa.</p>	
Asiasanat	dialogipartikkelit, keskustelunanalyysi, vuorovaikutus, WhatsApp
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopisto
Muita tietoja	

TAULUKOT

Taulukko 1	Aineistossa esiintyvät dialogipartikkelit.....	8
------------	--	---

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KESKUSTELUNANALYYSI JA KESKEISET KÄSITTEET.....	3
	2.1 Teoreettis-menetelmällinen keskustelunalyysi	3
	2.2 Dialogipartikkelit	4
	2.3 Prosodia.....	5
3	WHATSAPP-KESKUSTELUT TUTKIMUSAINEISTONA	7
4	AHA(A) JA MUUT DIALOGIPARTIKKELIT WHATSAPP-KESKUSTELUISSA	8
	4.1 Vastaanottavainen <i>aha(a)</i> merkinä orientaation muutoksesta	9
	4.2 Yhteenvetoa ja pohdintaa <i>aha(a)</i> :sta.....	12
	4.3 Muut aineistossa esiintyneet dialogipartikkelit.....	13
5	PÄÄTÄNTÖ.....	15
	LÄHTEET.....	17
	LIITTEET	18

1 JOHDANTO

Suomen kielen dialogipartikkeleita (engl. *response particles*) ei ole tutkittu niiden potentiaaliin nähden kovin paljon, vaikka tutkimustietoa löytyykin jonkin verran ja koko ajan enenevissä määrin. Dialogipartikkelien kaltaisia pieniä ja usein huomiotta jääviä kielen osia on tärkeää tutkia, koska ne vaikuttavat lopulta yllättävän paljon ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Jo yksi pieni sana, sanayhdistelmä tai äännähdys tarjoaa melkoisen määrän tietoa: dialogipartikkeli voi kertoa lausujansa suhtautumisesta edellä sanottuun, tämän tietämystasosta, orientaation muutoksesta, ymmärtämisestä sekä mahdollisesta unohduksesta ja taas muistamisesta (Koivisto 2013: 277; 2015a: 365; 2015b: 111; 2017: 485). Yhteisöjen ja sitä kautta vuorovaikutuksen rooli on yksilön elämässä valtava, minkä vuoksi onkin tärkeää oppia enemmän siihen liittyvistä tekijöistä ja ilmiöistä. Ilmiönä dialogipartikkeleissa ei ole kyse vain suomen kielelle tyypillisestä piirteestä. Dialogipartikkeleita ja niiden käyttöaloja on tutkittu myös muissa kielissä, kuten saksassa, englannissa, virossa, puolassa ja tanskassa (Koivisto 2017: 479, 492–493). Kuitenkaan toistaiseksi eri kielten dialogipartikkeleita vertailevaa tutkimusta ei ole juurikaan voitu luotettavasti tehdä, sillä monen yksittäisenkään kielen dialogipartikkelien käyttöalat eivät ole vielä kunnolla selvillä (Koivisto 2017: 494).

Nykyisen tietoyhteiskunnan, digitalisaation ja sosiaalisen median myötä käytämme yhä enemmän arjessamme puhuttua kieltä myös kirjoitettuna. Voimme keskustella hyvinkin välittömästi läheisten ja tuttavien kanssa WhatsAppin kaltaisilla pikaviestisovelluksilla tai muilla keskustelualustoilla, vaikka näkö- tai kuuloyhteyttä ei olisikaan. Tämän seikan vuoksi myös väärinymmärrysten riski kasvaa: kun ”puhuttua” kieltä kirjoitetaan, ei tulkinnan tukena kuitenkaan ole enää samalla tavoin puhujan elekieltä tai puheen prosodisia keinoja. Tulkinta jää siis entistä enemmän vastaanottajan vastuulle. Toki sosiaalinen media, teknologia ja kehittyvä kulttuuri tarjoavat tähän omia helpotuskeinojaan esimerkiksi hymiöiden muodossa, mutta kirjoittajan näkökulman tavoittaminen ja ymmärtäminen on usein silti vaikeaa. Mitä enemmän siis tiedämme toistemme tulkintoihin ja keskinäiseen dynamiikkaamme vaikuttavista tekijöistä, sitä paremmin voimme vaikuttaa koko vuorovaikutukseemme kokonaisuutena – myös silloin, kun käydään keskustelua pikaviestisovellusten tai sosiaalisen median välityksellä vailla prosodian tai näköhavaintojen tarjoamaa tukea.

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan dialogipartikkelien käyttöä WhatsApp-pikaviestisovelluksessa käydyissä keskusteluissa. Tutkimuksen pääpaino on dialogipartikkelissa *aha(a)*, jota aineistossa esiintyy määrällisesti eniten. *Aha(a)*:n esiintymistä aineistossa tarkastellaan seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Millaisia pääasiallisia funktioita dialogipartikkelilla *aha(a)* esiintyy aineistossa?
2. Millaisiin kohtiin keskustelua tai ”puheenvuoroa” partikkeli sijoittuu aineistossa?

Dialogipartikkelit ovat valikoituneet tutkimuksen aiheeksi edellä esiteltyjen seikkojen lisäksi niiden kiinnostavan luonteen vuoksi: käytännössä kaikki käyttävät niitä, mutta lähes kukaan ei kiinnitä niihin huomiota. WhatsApp-keskustelut ovat valikoituneet tämän tutkimuksen aineistoksi pääasiassa niiden helpon saatavuuden ja ajankohtaisuuden vuoksi, mutta myös siksi, että kieltä on tärkeää tutkia erilaisissa käyttöympäristöissä ja -yhteyksissä. Aiemmat dialogipartikkeleita käsitelleet tutkimukset ovat pohjautuneet pitkälti erilaisiin puhutun kielen aineistoihin, joissa esimerkiksi prosodian rooli on melko erilainen (ks. esim. Kastari 2006, Koivisto 2015ab).

2 KESKUSTELUNANALYYSI JA KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimus pohjautuu seuraavaksi esiteltävän keskustelunanalyysin lisäksi aiempiin tutkimuksiin, jotka käsittelevät enimmäkseen suomen kielen dialogipartikkeleita ja niiden merkityksiä. Merkittävässä roolissa ovat muun muassa Marja-Leena Sorjosen uraa uurtava artikkeli (1999) dialogipartikkeleiden jaottelusta ja tehtävistä sekä Aino Koiviston (ks. esim. 2015ab) keskustelunanalyttiset tutkimukset dialogipartikkeleista ja niiden käyttöaloista. Myöhemmin tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen kannalta oleelliset *dialogipartikkelin* ja *prosodian* käsitteet.

2.1 Teoreettis-menetelmällinen keskustelunanalyysi

Poikkitieteellisesti käytetyn keskustelunanalyysin luonne sopii hyvin WhatsApp-keskusteluille jopa tyypilliseen ”näppäimistöllä puhutun kielen” tutkimiseen. Kyseiset keskustelut tuntuvat hyvin usein olevan lähempänä puhutun kielen kaltaista välitöntä vuorovaikutusta kuin kirjoitettua tekstiä – tämän vuoksi keskustelunanalyysi on tässä kontekstissa relevantimpi lähestymistapa, kuin esimerkiksi laadullinen sisällönanalyysi. Lisäksi lingvistisen keskustelunanalyysin pragmaattinen luonne sopii hyvin yhteen dialogipartikkelitutkimuksen kaltaisen sanasemantiikan kanssa. Keskustelunanalyysiä on pidetty hyvänä lähestymistapana dialogipartikkelien tutkimiseen myös aiemmassa tutkimuksessa (ks. esim. Koivisto 2013). Sosiologian kentällä 60-luvulla alkunsa saanut keskustelunanalyttinen tutkimus on saanut ensiaskeleensa Suomessa kielentutkimuksen alalla 80-luvulla (Lindholm, C., Peräkylä, A. & Stevanovic, M. 2016: 8). Keskustelunanalyysi voidaan nähdä sekä teoriana että analyysimetodinä (Lindholm ym. 2016: 22), mutta tässä tutkimuksessa se nähdään ensisijaisesti analyysimenetelmänä.

Metodinä keskustelunanalyysi on empiiris-deskriptiivinen, mikroanalyttinen ja lähtökohtaisesti induktiivinen, eli pienempien yksityiskohtien tarkastelusta ja havainnoinnista laajempiin päätelmiin ja yleistykseen tähtäävä (Vatanen 2016: 235). Keskustelunanalyysi on vahvasti aineistopohjaista ja aineisto onkin oleellisessa roolissa esimerkiksi tutkimuskysymysten lopullisessa muotoutumisessa. Perusluonteeltaan kyseessä on vertaileva analyysimenetelmä, joka perustuu olennaisesti aineistosta kerättyihin ja litteroituihin esimerkkeihin sekä niiden

havainnointiin ja vertailuun, jossa myös rajatapaukset ja poikkeukset ovat tärkeässä asemassa. Vaikka tutkijan ennakoajatukset, -odotukset ja kiinnostuksen kohteet ohjaavatkin toki sitä, mitä aineistosta lopulta poimitaan ja nousee esiin, keskusteluanalyysissä pyritään perinteisesti pysymään erillään teoriapohjaisemmista ja hypoteeseihin nojaavammista deduktiivisista menetelmistä. (Vatanen 2016: 235–246; Lindholm ym. 2016: 21–23.) Usein keskusteluanalyysissä tutkimuskohteina ovat kokonaista keskustelua tai vuorovaikutustilannetta pienemmät osat, kuten muun muassa toimintajaksot eli sekvenssit sekä niihin liittyvät (esimerkiksi kysymys–vastaus-) vierusparit (Raevaara & Sorjonen 2012: 522–527).

Teoreettisesti keskusteluanalyysissä vuorovaikutus nähdään kontekstisidonnaisena, järjestäytyneenä ja ennako-odotuksia sisältävänä sosiaalisena toimintana. Kieli ja kielenkäyttö puolestaan nähdään luonnollisena ja olennaisena osana tuota toimintaa ja ikään kuin työkalusarjana, jota osanottajat hyödyntävät ilmaistessaan itseään, ohjaillessaan tuota toimintaa ja luodessaan toiminnan. Kontekstista puhuttaessa keskusteluanalyysin lähtökohtana on, että vuorovaikutustilanteen osallistujat omalla toiminnallaan kertovat, mitkä kontekstuaaliset seikat ovat milloinkin olennaisia – tilanteen konteksti siis realisoituu tilanteen edetessä ja sen olennaiset tekijät voivat muuttua useinkin. Tyypillisesti keskusteluanalyysissä jaotellaan vuorovaikutus institutionaaliseen ja arkiseen eli ei-institutionaaliseen vuorovaikutukseen. Tämän lisäksi usein pohditaan vuorovaikutustilanteissa esiintyviä erilaisia osanottajien välisiä symmetrioita ja epäsymmetrioita, kuten esimerkiksi tiedollista, taidollista tai kielellistä epäsuhtaa tai (institutionaalisia) valtasuhteita. Lingvistiselle keskusteluanalyysille tavallista on kielen leksikaalisen aineksen, kuten partikkelien, tutkiminen. Sanavalinnat ovat tärkeä ja hienovarainen työkalu sosiaalisen toiminnan muokkaamiseen: niiden avulla osanottajat muotoilevat vuorovaikutustilanteen tunnistettavaan muotoon, jotta muut voivat sitten toimia toivotulla tai normien mukaisella tavalla. (Lindholm & Stevanovic 2016: 68–70, 78; Lindholm ym. 2016: 8–12, 22; Raevaara & Sorjonen 2012: 522–527.)

2.2 Dialogipartikkelit

Dialogipartikkeleilla (engl. *response particles*) on keskeinen asema tässä kandidaatintutkielmassa. Tässä tutkielmassa ja siihen liittyvässä materiaalissa dialogipartikkeleilla tarkoitetaan keskustelussa käytettävien intersubjektiiivisten partikkelien ryhmään kuuluvia sanoja sekä niiden yhdistelmiä (VISK § 797) kuten esimerkiksi *aa*, *aijaa*, *aha*, *ai nii*, *mm* ja *jaa* (Sorjonen 1999: 175). Intersubjektiiivisuudella tarkoitetaan tässä dialogipartikkelien funktiota olla aktiivisena osana keskustelua ja vuorovaikutusta sekä ohjailta niitä (VISK § 797).

Dialogipartikkelit ovat pienimpiä itsenäisiä kielenosia, joilla voi muodostaa puheenvuoron tai lausuman, tehdä keskusteluteon sekä ottaa osaa keskusteluun (VISK § 797; Sorjonen 1999: 170; Koivisto 2017: 473). Huomioitavaa on, että osa dialogipartikkeleista on käytännössä käyttöön vakiintuneita morfeemeja, esimerkiksi *aa* ja *mm*. Dialogipartikkelit voivat myös kahdentua ja muodostaa vakiintuneita yhdistelmiä, kuten *jaa jaa* tai *kyllä kyllä* (Sorjonen 1999: 176). Lisäksi dialogipartikkelit ovat vahvasti konteksti- ja prosodiasidonnaisia: sama

dialogipartikkeli eri tavoin lausuttuna tai eri kontekstissa voi olla tulkittavissa eri tavoin (ks. Koivisto 2015a: 144; 2017: 494).

Iso suomen kielioppi (VISK § 798) ja Sorjonen (1999) jaottelevat dialogipartikkelit karkeasti ryhmiin niiden funktioiden mukaan: Ryhmän A partikkelit – esimerkiksi *ai*, *ahaa* ja *jaaha* – vastaanottavat saadun tiedon uutena. Ryhmän B dialogipartikkelien funktiona on jaottelun mukaan puolestaan ilmaista käyttäjänsä tilanteessa osoittamaa samaistumista, kuulolla oloa, asennoitumista ja muuta suhtautumista. Iso suomen kielioppi (VISK § 798) esittelee myös ryhmän C eli *tarkistuskysymykset*, jota Sorjonen (1999) ei kuitenkaan mainitse. Tarkistuskysymyksellä (*täh*, *häh*, *hA*) käyttäjä voi esimerkiksi pyytää tarkennusta aiemmin esitettyyn asiaan (tai suhtautumiseen) tai osoittaa, että ei ole ymmärtänyt jotakin aiemmin esitettyä tai ei esimerkiksi hahmota edellä sanotun kontekstisidonnaisuutta.

Kuten Sorjonen (1999) artikkelissaan mainitsee, jaottelu ei ole kattava ja Koivisto (2017: 474) luonnehtii sitä nykytiedon valossa jopa ilmiselvästi vajaaksi sekä puutteelliseksi. Edellä esitelty karkea jaottelu voi kuitenkin auttaa hahmottamaan ja ymmärtämään paremmin dialogipartikkelien tehtäviä ja rooleja vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi sitä onkin tässä avattu. Tarkemmassa tarkastelussa ryhmittelyt ovat hieman epärelevanttejä, kun huomioidaan dialogipartikkelien epästaattinen luonne (Koivisto 2017: 492) sekä se, että ryhmien rajat ovat melko häilyviä – yksi partikkeli voi käytännön funktioidensa puolesta kuulua useampaan ryhmään. Lisäksi kuluneet hieman yli 20 vuotta Sorjosen (1999) tekemän alkuperäisjäsentelyn ja nykypäivän välillä luovat oman kriittisyysaspektinsa asiaan. Oivallisena esimerkkinä dialogipartikkelien eläväisyydestä ja useampaan ryhmään kuuluvuudesta voidaan esittää esimerkiksi *okei*, jonka Koivisto (2017: 492) esittää kuuluvan sekä ryhmään A että ryhmään B. *Okei* voidaan kuulla ainakin nykyisin myös kysymyksenä, jolla kysyjä tarkistaa oman ymmärryksensä oikeellisuutta jostakin asiasta (1) tai ilmentää skeptistä asennettaan suhteessa johonkin edellä esitettyyn seikkaan (2).

1. – Ja siis SIT mennään sinne jätskille ku tullaan sieltä Lahesta. Okei?
– Nii just.
2. – Nii ku siis sen takia ne sano et ei voia mennä sinne Petelle ja Kekelle.
Ku niiden äiti siivoo sielä.
– Okei?

2.3 Prosodia

Puheen prosodisilla piirteillä tarkoitetaan puheen musiikillisia piirteitä. Stevanovic (2016: 96) jaottelee puheen prosodian melodisiin, dynaamisiin sekä ajallisiin piirteisiin. Melodisilla piirteillä tarkoitetaan esimerkiksi sävelkulkuun liittyviä tekijöitä, dynaamisilla muun muassa äänenvoimakkuutta ja ajallisilla piirteillä taas puhenopeuden tai puheen rytmin kaltaisia asioita. Nämä puheen piirteet vaikuttavat merkittävästi puheesta tehtävään tulkintaan ja ovat olennainen osa paitsi kieltä, myös siihen liittyvää sosiaalista toimintaa. Stevanovicin (2016: 96) mukaan prosodian ydintehtävät osana sosiaalista toimintaa ovat puheen jäsentäminen,

puhetoimintojen tunnistettavaksi tekeminen sekä puheenvuorojen välisten suhteiden säätely. Käytännön esimerkiksi sopii aiemminkin mainittu *okei*: sana on sama, mutta kun sen prosodiaa muutetaan, sen tulkinta ja tarkoite voivat vaihtua. Kun *okei* lausutaan siten, että sävelkorkeus nousee loppua kohden, osaamme tulkita sen kysymykseksi ja voimme päätellä, että meiltä mahdollisesti odotetaan vastausta. Kun taas sävelkorkeus pysyy tasaisena, tulkitsemme lausuman toteavaksi ja voimme päätellä, että vastausta ei luultavasti odoteta, toisin kuin kysymyksen kohdalla. Tämä toimii esimerkkinä myös siitä, että puheen prosodisilla piirteillä ja kontekstilla on kaksisuuntainen suhde – prosodia on kontekstisidonnaista, mutta samalla vaikuttaa vuorovaikutustilanteen kontekstiin (Stevanovic 2016: 96).

Tässä tutkimuksessa huomattavaa on, että prosodisia piirteitä tyypillisimmillään ei juuri esiinny, mikä vaikuttaa huomattavasti aineiston tulkintaan. Kuitenkin aineiston WhatsApp-keskusteluilla on ikään kuin omia prosodisia piirteitä: Kirjoitusasun (isot kirjaimet, kirjainten kertautuminen, lopetusmerkkien kertautuminen) voidaan ajatella kuvaavan puheen melodisia ja dynaamisia piirteitä, kuten puheen painotusta ja äänenvoimakkuutta. Isoilla kirjaimilla kirjoitettu teksti voidaan tulkita huudetuksi, kirjainten kertautuminen tai tavallista lyhyempi kirjoitusasu (esimerkki 5 luvussa 4.3, ks. myös liite 3) voidaan nähdä merkkinä sanan tai äänteen venyttämistä ja lopetusmerkkien kertautuminen (ks. liite 4) taas voidaan tulkita lausuman sävyyn vaikuttavana tekijänä. Tämänkin tutkimuksen aineistossa jonkin verran esiintyneet hymiöt (esimerkki 1 luvussa 4.1, ks. myös liitteet 3 ja 7) taas ovat tietyllä tapaa oma osansa puheen melodiasta ja dynamiikasta toimiessaan äänen värinä – ne edesauttavat tunteiden välittämistä eri osapuolille vuorovaikutuksessa, joka voi olla hyvinkin välitöntä, mutta ei tapahdu kasvojen tai äänyhteyden välityksellä. Hymiöihin liittyy toisaalta myös paljon sekavuutta, sillä eri ihmisille eri hymiöiden merkitykset saattavat olla hyvinkin erilaisia, jolloin oikean tulkinnan tekeminen saattaa olla hyvinkin vaikeaa. Kirjoitusasun ja hymiöiden lisäksi merkittävä, prosodian tavoin kontekstissa ja kontekstiin vaikuttava tekijä on vuorovaikutuksen ajallisuus. Tulkintaan ja vuorovaikutuksen kulkuun voivat vaikuttaa huomattavasti viestien ajankohdat ja viestien päällekkäisyys tai niiden väliin jäävä aika (esimerkki 5, ks. myös liitteet 5–6).

3 WHATSAPP-KESKUSTELUT TUTKIMUSAINEISTONA

Tutkimuksen aineisto koostuu kaikkiaan 19 esimerkkikatkelmasta, joista suurin osa on kerätty erään perheen WhatsApp-ryhmän keskusteluista ja loput samaan perhekuntaan kuuluvien henkilöiden keskinäisistä WhatsApp-keskusteluista. Kaikki henkilöt kuuluvat myös tutkijan lähipiiriin. Mainitut yhteydet ovat voineet vaikuttaa sekä tutkimusaineiston rakentumiseen, että tutkijan niistä tekemiin tulkintoihin. Katkelmat on haettu ryhmän sekä yksittäisten keskusteluiden keskusteluhistoriasta käyttäen hakusanoina partikkeleita *ai*, *aa* sekä *aha*. Hakumenetelmän vuoksi joissakin esimerkeissä partikkeli näkyy korostettuna (ks. liitteet 3–4). Aineisto on kerätty tammi-helmikuussa 2023 ja kaikki sen sisältämät keskustelut on käyty vuosien 2018–2022 aikana. Tarkempaan tarkasteluun valikoitui joukko *aha(a)*-esimerkkejä, koska niitä oli aineistossa määrällisesti eniten. Analyysissä on käsitelty lyhyesti myös muita dialogipartikkeleita, joita aineistossa esiintyi useammin kuin kerran. Joissakin esimerkkikatkelmissä esiintyy useampi kuin yksi dialogipartikkeli (ks. liitteet 4 ja 6). Aineiston käsittelyn tukena on hyödynnetty taulukkoa (ks. luku 4, taulukko 1), johon on koostettu dialogipartikkelien esiintymiskerrat sekä niiden sekventiaalin sijainti. Aineiston keräämiseen ja käyttämiseen tutkimuksessa on kysytty asianmukaisesti lupa jokaiselta henkilöltä, jonka viestejä aineisto sisältää. Alaikäisten kohdalla lupa on kysytty myös huoltajalta. Aineisto on anonymisoitu, mutta joissakin esimerkeissä on käytetty hahmottamisen helpotukseksi pseudonyymejä.

Aineisto päätettiin koostaa nimenomaan WhatsApp-keskusteluista, koska kieltä on tärkeää tutkia erilaisista lähtökohdista ja näkökulmista – aiempi suomen kielen dialogipartikkeleita koskeva tutkimus on tehty hyvin pitkälti lähinnä puhutun kielen aineistoa (esim. puhelutallenteet ja niistä tehdyt litteraatit, ks. esim. Kastari 2006) hyödyntäen. WhatsApp-keskustelut ja muut saman kaltaiset pikaviestinkeskustelut ovat nykypäivänä arkea monelle, mikä tekee aineistosta myös hyvin ajankohtaisen. Lisäksi tämän kaltaiseen kirjoitetun kielen aineistoon liittyy kiintoisia piirteitä, kuten puheelle tavanomaisen prosodian puuttuminen, joka vaikuttaa olennaisesti aineiston tulkintaan ja analysointiin. Esimerkiksi vuorovaikutuksen jäsentyminen ei ole niin selkeää ilman prosodiaa, eikä muun muassa vuorovaikutustilanteen osallistujien tunteita voida juuri tulkita, vaikka omaa ilmaisuaan voikin tukea esimerkiksi hymiöiden avulla (esimerkki 3 luvussa 4.1, ks. myös liite 7).

4 AHA(A) JA MUUT DIALOGIPARTIKKELIT WHATSAPP-KESKUSTELUISSA

Aineiston haussa on käytetty hakusanoina partikkeleita *ai*, *aa* ja *aha*. Aineiston käsittelyssä ja siinä esiintyvien dialogipartikkeleiden koostamisessa on hyödynnetty alla olevaa taulukkoa 1, joka havainnollistaa dialogipartikkeleiden esiintymismääriä ja sekventiaalisia sijainteja. Esi-merkkikatkelmia on yhteensä 19 ja niistä erottuu selkeästi *aa(a):n* ja *aha(a):n* runsaslukuinen esiintyvyys. *Ai*-alkuisia (*aijjaa*, *aij*, *ai*) aineistosta löytyy vain yksi kutakin, kun taas *aa(a)* esiintyy aineistossa yhdeksän kertaa ja *aha(a)* puolestaan kymmenen kertaa. Näiden kolmen lisäksi aineistossa esiintyy jonkin verran dialogipartikkeleita *joo* ja *okei*. *Ai*-alkuisten dialogipartikkelien lisäksi *juu* esiintyy aineistossa ainoastaan kerran. Tarkempi tarkastelu ja analyysi keskittyvät aineistossa useimmin esiintyneeseen dialogipartikkeliin *aha(a)* (*aha*, *ahaa*). Seuraavissa kappaleissa esitellään esimerkkien avulla aineistosta selkeimmin esiin nousevat *aha(a):n* funktiot ja lopuksi käydään vielä lyhyesti läpi myös muita aineistossa esiintyneitä dialogipartikkeleita. Kandidaatintutkielmaan liittyvät laajuusrajoitteet huomioiden tässä analyysissä pyritään etenemään aineistosta nousevien havaintojen kanssa lähinnä pääpiirteet huomioiden.

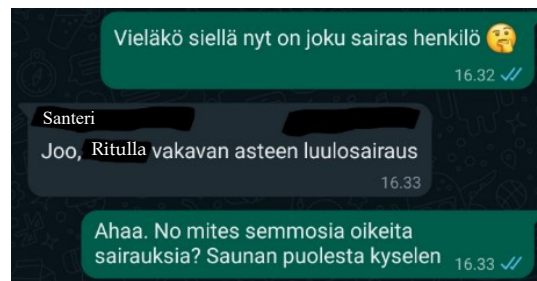
Taulukko 1 Aineistossa esiintyvät dialogipartikkelit

Dialogipartikkelit	Aa(a)	Aha(a)	Aijjaa	Ai(j)	Joo	Okei	Juu	Yhteensä
Lukumäärä	9	10	1	2	3	2	1	28
3. vuorona	3	7	1	0–1*				11–12
”2. vuorona”	6	3		1–2*	3	2	1	16–17
Reagoi min. 2 asiaan	1	7–8*						8–9
		*Riippuu tulkin- nasta		*Riippuu tulkin- nasta				

4.1 Vastaanottavainen *aha(a)* merkinä orientaation muutoksesta

Jokaisella esiintymiskerrallaan aineistossa *aha(a)* ottaa vastaan joko käyttäjänsä aiemmin esittämään kysymykseen vastauksen, edellä esitettyyn vastaukseen lisäyksen tai jonkinlaisen kerrontavuoron. Yli puolella kaikista esiintymiskerroistaan *aha(a)* toimii jonkinlaisen vastauksen vastaanottajana sekä kolmantena vuorona, eli esimerkiksi kysymys–vastaus–vierusparin jälkeen tulevana vuorona (esimerkki 1). Lopuissa tapauksissa *aha(a)* esiintyy vastaukseen esitetyn lisäyksen tai jonkinlaisen kerronta- tai imperatiivimuotoisen vuoron vastaanottajana eli niin sanotusti vierusparin toisena vuorona (esimerkki 2).

Esimerkki 1: Luulosairaus

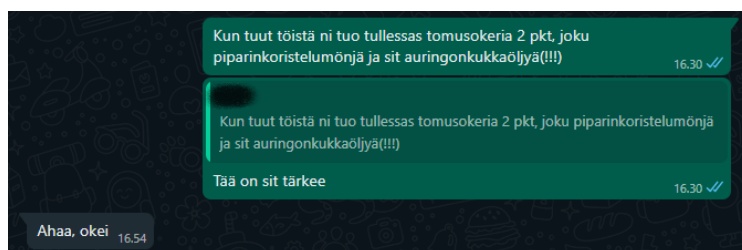
Esimerkissä 1 keskustelun aloittava henkilö kysyy, onko toisessa taloudessa vielä joku sairaana. Hänellä vaikuttaisi olevan kysymyksessään pohtiva sävy, mikä ilmenee hänen käyttämästään tuumivan näköisestä hymiöstä. Viestissä ei ole kysymysmerkkiä vahvistamassa sen kysymysarvoa, mutta koska kyseessä on kysymyslause *kO*-päätteinen, kysymysarvo käy silti hyvin ilmi. Taustaoletuksena pidetään sitä, että kysyjä on tiennyt, että kyseisessä paikassa on oltu aiemmin sairaana ja haluaa nyt selvittää, onko saunomaan meno vaihtoehto tautitilanteen puolesta. Toisen talouden sairastelu on kestänyt kenties pidemmänkin aikaa, jos huomioidaan kysyjän käyttämät *vieläkö* ja *nyt*. Kyseiset sanavalinnat voisivat viitata myös siihen, että asiasta on ollut jo aiemmin puhetta ja jonkun on esimerkiksi pitänyt pitää kysyjä aiheesta ajan tasalla, mutta näin ei ole tehty. Tuumivan näköinen hymiö voisi viitata myös tähän – kysyjä on voinut lähettää kysymyksensä tarkoituksella pohtivan sävyisenä, ikään kuin muistutuksena: ”Niin, mitenkähän se asia nyt oli?”.

Kysyjän esittämä kysymys toimii sängen selkeän kysymys–vastaus –vierusparin ensimmäisenä osana ja siihen annettu vastaus saman vierusparin toisena osana. Kysymykseen saatu vastaus on kiintoisa: Santeri vastaa ensin myöntävästi ja tarkentaa heti samassa viestissä Ritun olevan vakavasti luulosairas. Kysyjä vastaanottaa saamansa vastauksen (ja tarkennuksen) *aha(a)*:lla ja jatkaa sitten kysymällä, onko kenelläkään mitään oikeaa sairautta ja pohjustaa tiedusteluaan vielä kertomalla kysyvänsä saunan vuoksi. Santerin mainitsema vakavan asteen luulosairaus yhdistettynä kysyjän seuraavan vuoron jatkokysymykseen oikeista sairauksista viittaisi siihen, että kyseessä on humoristinen ironia ja Santeri tarkoittaisi käytännössä sitä, että

kukaan ei ole enää sairaana. On myös mahdollista, että kysyjä ei vain ole tulkinut Ritun luulosairautta omiin aikomuksiinsa vaikuttavaksi tekijäksi.

Esimerkistä voidaan heti huomata *aha(a)*:n sekventiaalinen asema kolmantena vuorona ja sen funktio vastauksen vastaanottajana. Hieman tarkemmalla tarkastelulla voidaan havaita, että kysyjän saama vastaus ei vastaa hänen odotuksiaan siitä, millainen vastauksen olisi tullut olla. Hän on kysynyt kysymyksen, johon on odottanut vastausta ja saanut sellaisen. Kuitenkin kysyjä joutuu vastauksen saatuaan kysymään käytännössä samaa asiaa uudestaan, mikä kertoo siitä, ettei ensin saatu vastaus ole vastannut hänen odotuksiaan. Kysyjän vastausvuorosta ei voida päätellä hänen muuta suhtautumistaan saatuun vastaukseen. Kun pohditaan kokonaisuutta vielä lisää, voidaan ensinnäkin huomata, että *ahaa* ottaa vastaan kaksi kysyjälle olennaista ja hänen toimintaansa ja orientaatioonsa vaikuttavaa tietoa: sen, että joku on edelleen sairaana ja heti perään sen, että kyse ei ole kysyjän mielestä mistään ”oikeasta” sairaudesta, jolla olisi vaikutusta kysyjän omaan toimintaan (saunomiseen). Keskustelu on tapahtunut kahden minuutin aikana, joten sitä voidaan luonnehtia melko välittömäksi keskusteluksi.

Esimerkki 2: Tärkeitä

Esimerkissä 2 keskustelun aloittaja esittää imperatiivimuotoisen pyynnön vastaanottajalle, että tämä töistä päästyään kävisi kaupassa ja toisi sieltä ”tomusokeria, piparinkoristelumönjää ja auringonkukkaöljyä”. Heti perään hän lainaa ensimmäistä viestiään painottaen ”tän” tärkeyttä. Toinen henkilö vastaa keskustelun aloittajan viesteihin noin puolen tunnin viiveellä sanoen vain ”ahaa, okei”. Sekventiaalisesti vastaajan vuoro nähtäisiin ikään kuin toisena vuorona, imperatiivi–vastaus–vierusparin jälkimmäisenä jäsenenä.

Esimerkistä nousee heti kaksi asiaa, joiden tulkinta on haastavaa. Ensinnäkin tarkoittaako keskustelun aloittaja ”tän” tärkeydellä auringonkukkaöljyä, jonka perään hän on ensimmäisessä viestissään lisännyt kolme huutomerkkiä sulkeissa, vai koko kaupassa käyntiä? Herättää myös pohdintaa, onko aloittaja tarkoittanut huutomerkkinsä vain auringonkukkaöljylle vai koko viestin sisällölle. Toinen tulkinnanvaraisuus koskee vastaajan vastausta: tuleeko *ahaa* tulkita ensimmäisen, tässä tapauksessa eräänlaiseksi kerrontavuoroksi (on tarve mennä kauppaan töiden jälkeen) tai pehmeähköksi käskyksi tulkitun vuoron vastaanottajaksi, tuota edeltävää vuoroa koskevan lisäyksen vastaanottajaksi vaiko kummaksikin. Tässä tapauksessa päädyttiin tulkitsemaan *aha(a)* sekä kauppalistan (käsky/kerrontavuoro) että siihen kohdistuneen lisäyksen vastaanottajaksi ja *okei* on tulkittu puolestaan vastaajan kaupassa käyntiin myöntymistä kuvaavaksi lisäykseksi. Tässäkin tapauksessa *aha(a)* siis vastaanottaa useamman tiedon

kerralla: vastaaja saa tietää, että hänen tarvitsee mennä kauppaan ja tuoda sieltä tietyt asiat. Lisäksi hän saa tietää, että joko auringonkukkaöljy tai koko kaupassa käynti on tärkeää. Kaikki nuo tiedot oletettavasti vaikuttavat vastaajan tulevaan toimintaan ja hänen orientoitumiseensa. Tulee kuitenkin huomioida, että tämä on vain yksi tulkinta.

Esimerkki 3: Horoskoopit

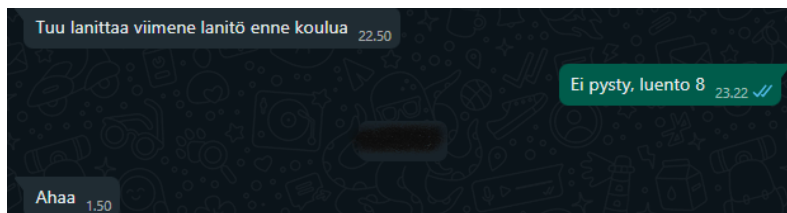

Esimerkissä 3 voidaan nähdä *aha(a)* ottamassa vastaan edellä esitettyyn kerrontavuoroksi luokiteltavaan vuoroon annettua vastausta. Keskustelu alkaa *Anna*-lehden horoskooppeja käsittelevästä artikkelista, jonka linkin Leeni on jakanut. Myöhemmin Veeti kertoo mielipiteensä Leenin jakaman linkin sisällöstä. Veetistä artikkeli on hauska ja etenkin, jos koettaa saada Jonnen sopimaan tämän oman horoskoopin kuvaukseen – tämä tarkoittanee sitä, että artikkelin kuvaus Jonnen horoskoopista ei kuvaa kuitenkaan Jonnea kovin hyvin. Veeti on lisännyt viestinsä perään vielä nauruhymiön, jonka ohimolla on pisara. Kokonaisvaikutelman pohjalta voitaisiin tulkita Veetin viestin olevan sävyiltään humoristinen ja ironinen. Leeni vastaa Veetin viestiin vastaanottaen ensin Veetin viestin *aha(a)*:lla ja sitten kertomalla, että on aiemmin jakanut linkin vain lukeakseen sen itse myöhemmin. Tästä voidaan päätellä, että Leeni ei ollut odottanut lainkaan vastausta ensimmäiseen viestiinsä.

Jos verrataan aiempiin esimerkkeihin, *aha(a)* toimii tässä esimerkissä siis jälleen ei-odotuksenmukaisen vastauksen vastaanottajana ja sekventiaalisesti kolmantena vuorona, joskin kyse on kerrontavuoro–vastaus–vierusparin jäljessä esiintyvistä kolmannelta vuorosta. Aiemmasta poiketen tässä tapauksessa *aha(a)*:n vastaanottamassa vastauksessa ei ole kyse vastauksesta, joka ei vastaa kysyjän odotuksiin tai toiveisiin, vaan vastauksesta, jota ei ole odotettu lainkaan. Määrällisesti *aha(a)*:n vastaanottamia asioita on jälleen useampi: Leeni saa tietää, että Veetin mielestä artikkeli on hauska ja että Veetin mielestä on erityisen hauskaa kuvitella Jonne kroonisenä myöhästelijänä, mitä Jonne ei ilmeisesti ole – mikä voi olla Leenille uusi tieto. Jos taas pohditaan tässä esimerkissä esiintyvää *aha(a)*:ta orientaation muutoksen näkökulmasta, ei kyseessä olekaan välttämättä niin selkeästi hahmotettava tapaus, sillä Veetin

kommentti ei välttämättä vaikuta suoraan esimerkiksi Leenin toimintaan lähitulevaisuudessa. Kuitenkin Leeni on voinut esimerkiksi asennoitua uudelleen horoskooppien paikkansapitävyyden suhteen huomioituaan Veetin kommentin tai hän on voinut oppia, että Jonne ei ole aina myöhässä ja orientoitua tulevaan toimintaansa sen mukaan. Tässäkin tapauksessa kyse siis on orientaation muutoksesta *aha(a)*:n käyttäjällä, joskin ehkä pienempänä tai vähemmän vaikuttavana nähdystä.

Esimerkki 4: Lanitus

Esimerkissä 4 keskustelun aloittaja esittää toiselle henkilölle imperatiivimuotoisen pyynnön tulla pelaamaan vielä viimeisen kerran ennen koulua. Pohjaoletuksena on pelaamaan kutsujan odotus vastauksesta ja siitä, että vastaus olisi myöntävä. Pelaamaan pyydetty henkilö kuitenkin vastaa, että ei pysty ja lisää vielä perusteluksi aamulla kahdeksalta alkavan luennon. Tämän kysyjä vastaanottaa *aha(a)*:lla noin kahden ja puolen tunnin päästä saamastaan vastauksesta. Keskustelu loppuu kolmantena vuorona jälleen kerran esiintyvään *aha(a)*:han, joka vastaanottaa vastauksen itse kysymykseen sekä vastaukselle esitetyn perustelun. Samaan tapaan kuin aiemmissakin esimerkeissä, myös tässä tapauksessa *aha(a)*:n käyttäjän orientaatio on muuttunut saadun vastauksen seurauksena. Nyt kysyjä tietää, että toista henkilöä ei kannata odottaa pelaamaan ja tietää, miksi toinen ei pääse pelaamaan ja toimii noiden tietojen mukaan. Katkelmasta ei voida päätellä, onko kysyjä jo ennen viimeistä viestiään päätellyt vastauksen olevan kielteinen – se on kuitenkin mahdollista, sillä vastauksen ja kysyjän reaktion välillä aikaa on kulunut noin kaksi tuntia. Jos siis kysyjä itse on ollut jo pelaamassa esittäessään kysymyksensä, hän on todennäköisesti huomannut ainakin sen, että toista ei kuulu pelaamaan.

4.2 Yhteenvetoa ja pohdintaa *aha(a)*:sta

Yllä käsiteltyjen esimerkkien ja muun aineiston pohjalta voidaan *aha(a)*:n pääfunktioina nostaa esiin vastaanottajana toimiminen ja *aha(a)*:n käyttäjän muuttuneen orientaation ilmaiseminen. Suurimmassa osassa aineistossa esiintyvistä tapauksista *aha(a)* toimii johonkin aiempaan vuoroon saadun vastauksen vastaanottajana (esimerkki 1, ks. myös liite 1), mutta muutamissa tapauksissa se toimii myös tällaiseen vastaukseen esitetyn lisäyksen vastaanottajana sekä kerrota- tai imperatiivimuotoisen vuoron vastaanottajana (esimerkki 2, ks. myös liite 5). Muita aineistosta esiin nousevia seikkoja koskien *aha(a)*:ta ovat sen yleinen sekventiaalinen sijainti kolmantena vuorona, sen toistuva toiminta keskustelun päättäjänä sekä sen toistuvuus

vastaanottajana ei-toivotulle tai ei-odotetulle vastaukselle (esimerkki 3, ks. myös liite 2). Myös *aha(a)*:n neutraalius, kun huomioidaan sen rooli tällaisten vastausten usein esiintyvänä vastaanottajana, on hyvin mielenkiintoinen ja merkille pantava seikka ja voisi hyvin toimia myös lisätutkimuksen aiheena.

Tässä tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kanssa samankaltaisia huomioita *aha(a)*:n rooleista keskustelussa on tehnyt myös Kastari (2006): Hän nostaa esiin pro gradu -työssään muun muassa *aha(a)*:n esiintymisen vastauksen vastaanottimena ja sen yleisen sekventiaalisen sijainnin kolmantena vuorona (2006: 57–58). Samoin Kastari mainitsee *aha(a)*:n toimivan aineistossa informointien tai kerrontavuorojen sekä vastauksiin tehtyjen lisäysten vastaanottimena (2006: 95, 103). Lisäksi Kastari esittää *aha(a)*:n toimivan ”sosiaalisen solidaarisuuden” ylläpitäjänä (2006: 88–89; ks. myös 82), jonka avulla käyttäjä pyrki mukautumaan toiseen keskustelijaan tai olemaan osoittamatta käyttäjän mahdollista erimielisyyttä tätä kohtaan. Tämä käy hyvin yhteen myös tässä tutkimuksessa tehdyn, *aha(a)*:n neutraaliutta koskevan havainnon kanssa, samoin kuin Kastarinkin tekemä havainto *aha(a)*:n esiintymisestä ei-odotuksenmukaisen vastauksen vastaanottajana (2006: 82–83, 89). Niin ikään tässä tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kanssa yhteen sopien Kastari on nostanut esiin myös *aha(a)*:n toimimisen välisekvenssien sulkijana (2006: 69–75) – tässä analyysissä esiteltyjen esimerkkien pohjalta on vaikeaa sanoa, onko *aha(a)*:n esiintymisessä keskustelukatkelmien päättäjänä kyse koko keskustelun päättämisestä vai Kastarinkin mainitseman välisekvenssin päättämisestä. Tällaisen seikan tutkimista varten tarvittaisiin laajemmista keskustelukatkelmista koostuva aineisto, jolloin voitaisiin nähdä lyhempien keskustelujen sijoittuminen mahdollisiin laajempiin kokonaisuuksiin.

Merkittävimpänä yhteneväisyytenä tämän ja Kastarin tutkimuksen välillä näen kuitenkin näkemyksen *aha(a)*:sta merkinä sen käyttäjän orientaation muutoksesta, joka on seurannut jollakin tavalla vastaanotetusta informaatiosta. Yhteneväisyys ei ole mitenkään erityisen ennalta-arvattava, sillä aineistot tässä tutkimuksessa ja Kastarin pro gradu -työssä ovat huomattavan erilaiset: tämän tutkimuksen aineisto koostuu WhatsApp-keskusteluista kootuista katkelmista, kun taas Kastarin aineisto koostuu useamman tunnin mittaisesta kokoelmasta puhelin-keskusteluja, jotka on litteroitu (2006: 23–24). Lisäksi Kastarin aineisto on kerätty 1990-luvulla, kun taas tämän tutkimuksen aineisto on peräisin vuosilta 2018–2022 – kieli ja sen käyttö on siis kerennyt elää välissä huomattavankin paljon, mikä taas on voinut vaikuttaa myös dialogipartikkelien käyttöön.

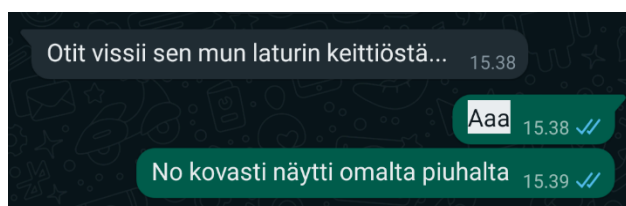
Kastarin lisäksi myös Koivisto mainitsee saaneensa samankaltaisia tuloksia tutkiessaan aiemmin *aha(a)*:n funktioita (2017: 485). Niin ikään Koivisto tuo esiin *aha(a)*:n esiintymisen sen käyttäjän orientaation ja ennakoitun toiminnan muuttumisen ilmaisijana (2017: 490, 493). Lisäksi Koivisto esittää *aha(a)*:n toimivan myös yksinkertaisesti osoituksena siitä, ettei edellä sanottu mukaile käyttäjän omia ennakkokäsityksiä (2017: 490).

4.3 Muut aineistossa esiintyneet dialogipartikkelit

Aa(a) (*aa, aaa, aa aivan, aa joo*) esiintyy aineistossa yhdeksän kertaa. Kolmessa esimerkkikatkelmassa *aa(a)* toimii niin kutsuttuna kolmantena vuorona (ks. esim. liite 10), eli

esimerkiksi kysymys–vastaus-sekvenssirakenteen jälkeen esiintyvänä kysyjän reaktiona saamaansa vastaukseen. Huomattavaa on, että kuudessa esimerkkitarkkelmassa – eli suurimmassa osassa – *aa(a)* esiintyy niin kutsutusti toisena vuorona, joka vastaanottaa edellä esitetyn vuoron tai reagoi siihen. Tämän kaltaista toista vuoroa edeltävä vuoro on aineistossa yleensä toteava, kuten esimerkissä 5. Esimerkin tilanteen mukaisesti myös useammassa muussa aineiston *aa(a)*-tapauksista esiintyy *aa(a)*:ta seurannut lisäys, joka tämän esimerkin kohdalla on puolustus. *Aa(a)*:n pitkä kirjoitusasu voitaisiin tulkita hieman venyttäen lausutuksi – tarkempia päätelmiä esimerkiksi tuon venytyksen merkityksestä kontekstissa ei kuitenkaan voida tehdä tämän yksittäisen katkelman pohjalta.

Esimerkki 5: Laturivaras

Joo esiintyy aineistossa kolme kertaa (ks. esimerkki 1, ks. myös liitteet 4 ja 6). Dialogipartikkeli on sävyiltään myöntävä ja toimii aineistossa kaikissa tapauksissa toisena vuorona. Yhdessä aineiston katkelmassa *joo* esiintyy ketjuna *aa*:n kanssa (*aa joo*, ks. liite 10).

Okei esiintyy aineistossa kahdesti (ks. esimerkki 2, ks. myös liite 8), kummallakin kerralla toiseksi vuoroksi tulkittavasti. Molemmat tapaukset ovat aavistuksen vaikeatulkintaisia viestien ajallisen päällekkäisyyden vuoksi; on vaikeaa sanoa, mihin kirjoittaja on halunnut mil-läkin vastata. Esimerkin 2 tapauksessa on vaikea sanoa varmasti, myöntyykö *okei* kaupassa käyntiin vai kuittaako käyttäjä sillä sen, että asia on tärkeä aloittajalle. Sekä *okei* että *joo* vaikuttavat tässä aineistossa olevan asian selväksi kuittaavia, neutraaleja tai myöntävän sävyisiä toisen vuoron dialogipartikkeleita.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tämän tutkimuksen pohjalta *aha(a)*:n pääasiallinen funktio aineistossa vaikuttaa olevan toimiminen vastausten, vastauksiin tehtyjen lisäysten ja kerrontavuorojen vastaanottimena sekä merkkinä käyttäjänsä orientaation tai sisäisen maailman muutoksesta.

Aha(a):lle tyypillinen sekventiaalinen sijainti aineistossa – eli sijainti esimerkkikatkelman keskustelun vuorojäsenyyksessä – on kysymys–vastaus–vierusparin jäljessä niin kutsutuna kolmantena vuorona, vastaanottamassa kysymykseen annettua vastausta. *Aha(a)* voi esiintyä myös imperatiivin tai kerrontavuoron jälkeen seuraavan vastauksen perässä, niin ikään kolmantena vuorona vastaanottamassa saatua vastausta. Lisäksi *aha(a)* voi esiintyä kerrontavuoroa tai imperatiivia suoraan seuraavana vastauksena, eli kerrontavuoro–vastaus–vierusparin jälkimmäisenä osana.

Kiintoisaa on, että *aha(a)* näyttää vastaanottavan lähes aina useamman kuin yhden asian. Usein kyse on esimerkiksi vastauksesta aiemmin esitettyyn kysymykseen ja heti sen yhteydessä esitetystä lisäyksestä. Lisäksi *aha(a)* vastaanottaa monessa tapauksessa vastauksen, joka on jollain tavalla ei-odotettu. Hedelmällinen lisätutkimuksen aihe voisikin olla ei-odotuksenmukaisten vastausten ja dialogipartikkelien käytön yhteyden tutkiminen. Myös aiemminkin mainittu *aha(a)*:n neutraaliuden ja ei-odotettujen vastausten tutkiminen tämän tyyppisen aineiston avulla olisi ajankohtainen aihe. Niin ikään kaikenlainen kirjoitetusta kielestä koostuvaa aineistoa ja puhutusta kielestä koostuvaa aineistoa vertaileva tutkimus niin *aha(a)*:sta kuin dialogipartikkeleista yleensä olisi äärimmäisen kiinnostavaa. Se olisi myös ajankohtaista ja tärkeää, sillä nykyisin kirjoitettu kieli käsittää myös paljon muuta kuin sen, mitä se on käsittänyt esimerkiksi 20 vuotta sitten – muun muassa WhatsApp-keskustelut. Kieli elää ja kehittyy, ja sen ymmärtäminen ja mukana pysyminen on tärkeää vuorovaikutuksemme ymmärtämisen kannalta. Tämän vuoksi myös tämän tutkimuksen tarjoamat huonommin yleistettävissä olevat huomiot ja havainnot ovat tärkeitä: saamme niistä lisää näkökulmia ja ideoita tutkia lisää ja paremmin.

Tutkimuksen lopuksi mainittavista huomioista yksi on aineistossa esiintynyt sekvenssirakenteiden erottelun vaikeus. Siihen vaikuttaa tämän aineiston kohdalla ennen kaikkea viestien päällekkäisyys ja se, miten sekvenssirakenteet määritellään: jaotellaanko ne siten, että esimerkiksi kysymys–vastaus–vierusparissa yhtä vierusparin osaa vastaa yksi niin kutsuttu

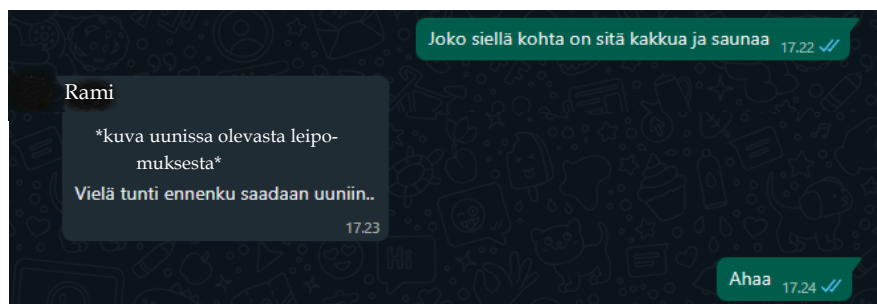
viestivuoro, vai siten, että yhtä vierusparin osaa vastaa yksi yksittäinen viesti? Koska puheelle tavanomaista prosodiaa ei käytännössä esiinny aineistossa, ei myöskään äänenpainoista tai muista musiikillisista piirteistä ollut apua sekvenssijaon tai vuorovaikutuksen etenemisen hahmottamisessa. Hymiöt toimivat jonkin verran tulkinnan tukena aineistoa käsiteltäessä, joskin niiden melko vähäinen esiintyvyys oli yllättävää. Joidenkin esimerkkien tulkinta on jäänyt osin avoimeksi, mikä taas on vaikuttanut analyysin esimerkeiksi päätyneiden katkelmien valintaan jonkin verran – liika tulkinnanvaraisuus esimerkissä hankaloittaa itse analyysiä ja kokonaisuudesta esille nousseiden asioiden esittämistä. Nämä seikat on hyvä huomioida esimerkiksi myöskin tutkimusaihetta pohtiessa ja tämän kaltaista aineistoa käytettäessä yleensä.

LÄHTEET

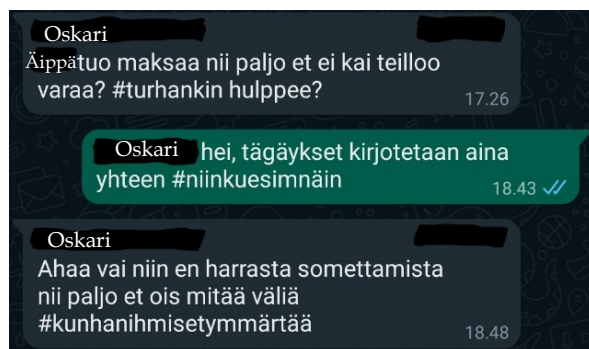
- Kastari, Anna 2006: *Dialogipartikkelien aha(a) ja ai jaa tehtävistä keskustelussa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- Koivisto, Aino 2013: On the Preference for Remembering: Acknowledging an Answer With Finnish Ai Nii(n) ("Oh That's Right"). *Research on Language and Social Interaction* 46 (3) s. 277–297. <https://doi.org/10.1080/08351813.2013.810411>
- Koivisto, Aino 2015a: Dealing with Ambiguities in Informings: Finnish Aijaa as a "Neutral" News Receipt. *Research on Language and Social Interaction* 48 (4) s. 365–387. <https://doi.org/10.1080/08351813.2015.1090109>
- Koivisto, Aino 2015b: Displaying Now-Understanding: The Finnish Change-of-State Token aa. *Discourse Processes* 52 (2) s. 111–148. <https://doi.org/10.1080/0163853X.2014.914357>
- Koivisto, Aino 2017: Uutta tietoa vai oivallus? Eräiden dialogipartikkeleiden tehtävistä. *Virittäjä* 121 (4) s. 473–499. <https://doi.org/https://doi.org/10.23982/vir.59297>
- Lindholm Camilla, Peräkylä Anssi & Stevanovic Melisa 2016: Johdanto. – Camilla Lindholm, Anssi Peräkylä & Melisa Stevanovic (toim.), *Keskustelunanalyysi – Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 8-25. Vastapaino.
- Lindholm Camilla & Stevanovic Melisa 2016: Sanat. – Camilla Lindholm, Anssi Peräkylä & Melisa Stevanovic (toim.), *Keskustelunanalyysi – Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 64-78. Vastapaino.
- Raevaara, Liisa & Sorjonen Marja-Leena 2012: Keskusteluntutkimus. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 522-527. Gaudeamus.
- Sorjonen, Marja-Leena 1999: Dialogipartikkelien tehtävistä. *Virittäjä* 103 (2) s. 170–194. <https://journal.fi/virittaja/article/view/39153>
- Stevanovic, Melisa 2016: Prosodia. – Camilla Lindholm, Anssi Peräkylä & Melisa Stevanovic (toim.), *Keskustelunanalyysi – Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 80-96. Vastapaino.
- Vatanen, Anna 2016: Keskustelunanalyttinen tutkimusprosessi. – Camilla Lindholm, Anssi Peräkylä & Melisa Stevanovic (toim.), *Keskustelunanalyysi – Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 235-249. Vastapaino.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <https://kaino.kotus.fi/visk> 14.4.2023

LIITTEET

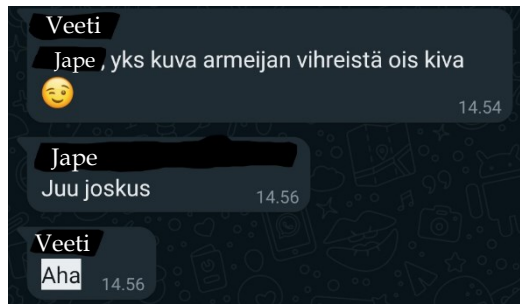
Liite 1

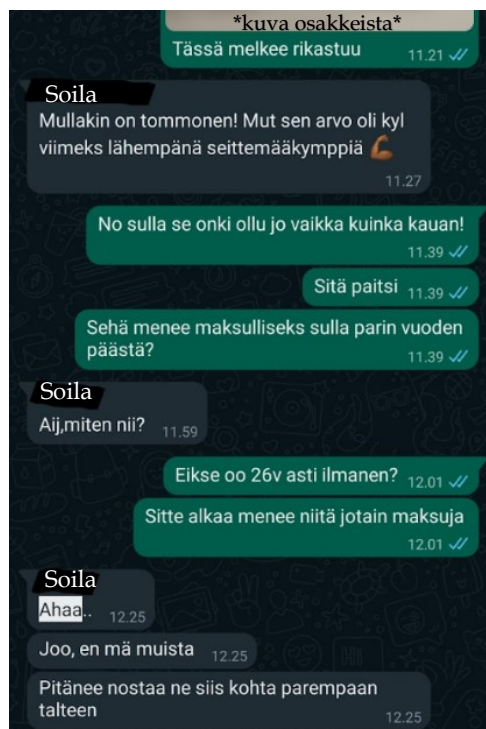
Liite 2

Liite 3

Liite 4

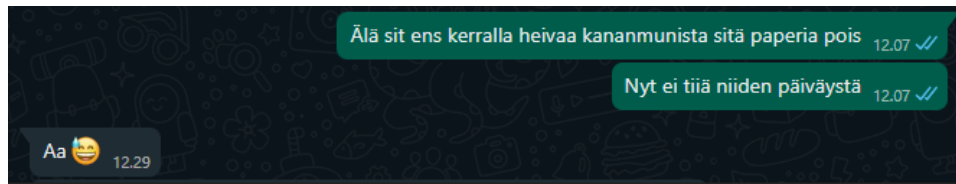
Liite 5

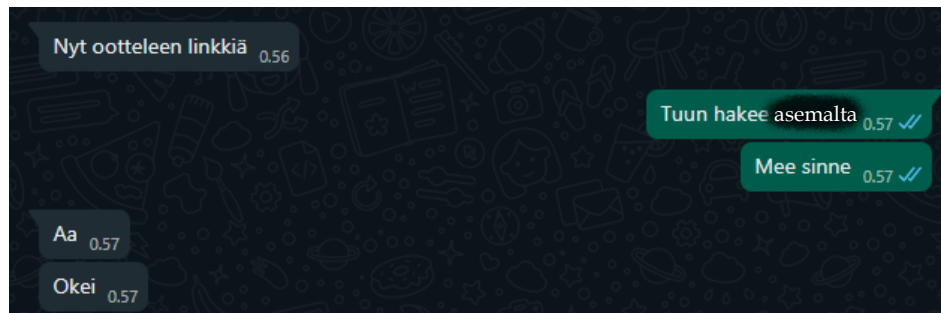
Liite 6

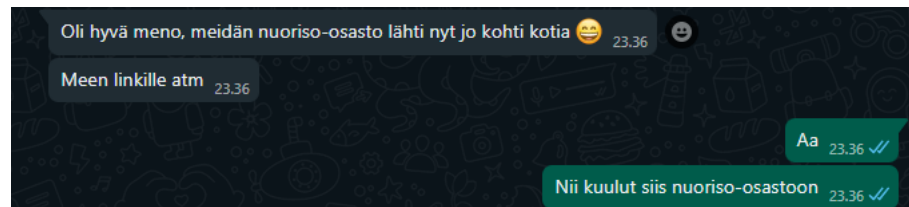
Liite 7

Liite 8

Liite 9

Liite 10

